

Ensenyar llengua i ciències en la diversitat lingüística de parvulari

Laura Oteros

Adoració Hermoso, Maria Rama, Teresa Fernàndez,
Assumpta Valls, Teresa Tilló. *Dos nens, una nena i un
cargol. Ensenyar llengua i ciències en la diversitat
lingüística de parvulari*. Barcelona, Barcanova, 2013.

Dos nens, una nena i un cargol és el títol d'un llibre que presenta una metodologia per ensenyar llengua i ciències a parvulari, creada per professors universitaris i un grup de mestres d'educació infantil que la va aplicar a les seves classes de parvulari. Va rebre el premi Edu21 2012 i ha estat editat per Barcanova. És el resultat d'una recerca que es va experimentar i de la qual se'n van obtenir resultats satisfactoris –especialment en el cas d'infants nouvinguts amb total desconeixement del català. Els organitzadors del concurs i l'editorial, conjuntament amb les autores, van decidir distribuir-lo gratuïtament entre les escoles i biblioteques de Catalunya per facilitar l'ensenyament de la llengua en la diversitat lingüística que hi ha en una majoria de parvularis.

L'aprenentatge globalitzat i a través de l'experiència, i la implicació afectiva i emocional envers els aprenentatges són els fonaments del marc teòric, i responen a tres reptes educatius: potenciar la capacitat lingüística i científica alhora, fer viure amb els sentits el que han d'aprendre els infants, i fer que participin i s'ho passin bé mentre aprenen llengua i ciències.

Actualment diversos estudis de l'àmbit de les neurociències han confirmat que durant la infància és, precisament, quan el cervell té més capacitat per establir connexions entre les neurones (i per

tant, per aprendre), perquè és quan es construeixen les estructures neuropsíquiques. Aquesta plasticitat de la ment, que juga tant a favor de l'aprenentatge de la llengua i que és, per altra banda, tan coneguda pels mestres des d'un punt de vista més pragmàtic, és la que el grup d'autores de *Dos nens, una nena i un cargol* van voler fomentar al crear la metodologia:

Si els infants, des de molt petits, tenen aquesta capacitat innata per aprendre llengua, cal evitar que la perdin creant metodologies per treballar-la, mimar-la, educar-la, potenciar-la..., a través de la pràctica i l'experimentació amb els sentits. (p. 10)

I és que el tomb que han donat les teories d'adquisició dels aprenentatges amb les aportacions de les neurociències no fan altra cosa que confirmar el que intuïtivament ja sabien i feien els mestres. Aquesta dada, però, els ha servit a les autores per decidir-se a difondre aquesta metodologia didàctica, ara que les neurociències recolzen les seves teories i la seva pràctica educativa.

Cal destacar que la recerca forma part d'un projecte d'investigació més ambiciós, que abraça tot el cicle d'educació infantil, des de llar d'Infants a parvulari, l'objectiu del qual és afavorir l'adquisició de la llengua oral vehicular de l'escola i avançar cap a la llengua escrita de manera coherent i flexible, per tal de preparar els infants per l'aprenentatge del sistema

de la llengua en cicles posteriors. Per a fer-ho, la idea era crear una metodologia amb uns elements didàctics constants (un text narratiu i una seqüència didàctica) però flexibles, que permetessin fer-ne diferents realitzacions, adaptant-los, a través d'uns criteris consensuats pels mestres, a les característiques comunicatives i lingüístiques de cada grup d'infants.

Dos nens, una nena i un cargol va ser la segona aplicació d'aquest model de metodologia transversal. Es basa en un ensenyament globalitzat de llengua i ciències a infants de 3-4 anys emprant la narració oral d'un conte, que és el que dona títol a la metodologia. Les altres aplicacions es van fer primer a llar d'infants 1-2 anys i 2-3 anys a partir de la narració de *Sant Jordi valent*, una adaptació de la llegenda original de Joan Amades, per ensenyar llengua oral i cultura tradicional als infants. I progressivament es va aplicar a parvulari 5 anys, amb la narració *El petit avet*, que es va fer servir com a suport lingüístic per a ensenyar a escriure petits poemes.

Les autores justifiquen per diverses raons el fet que el material didàctic central sigui un text narratiu, entre elles perquè és una activitat habitual a les llars i a parvulari. La narració oral, a més, desperta interès entre els infants; és un gènere que els resulta motivador, sobretot si ja coneixen el relat, perquè la repetició afavoreix el record: és el retrobament amb allò conegut, i constitueix la primera fase de l'aprenentatge.

Per una altra banda, si els infants se senten identificats amb els personatges del conte i el tema es relaciona amb records viscuts a l'escola (com és el cas de *Dos nens, una nena i un cargol*, on els personatges principals són nens que se'n van d'excursió al camp) és més fàcil que

s'estableixin connexions afectives i s'impliquin emocionalment envers els aprenentatges. Ara bé, el motiu principal per emprar una narració és que en aquesta metodologia el conte és el suport conceptual i lingüístic per a l'aprenentatge globalitzat de llengua i ciències. D'acord amb les estructures cognitives d'aquestes edats, és important que els aprenentatges parteixin d'un plantejament interrelacionat, perquè l'infant no percep la realitat de forma atomitzada, sinó com un tot global. És per això que un dels criteris que formulen les autores per adequar el text del conte és que els recursos expressius (tipus d'adjectius, comparacions, metàfores...) amb què es descriuen personatges, esdeveniments i llocs estiguin representats clarament a les imatges, ja que són el referent visual a partir del qual els infants han d'aprendre lèxic i conceptes de ciències. I per la mateixa raó és imprescindible aplicar criteris tipogràfics a l'escrit del text: marges amples per afavorir la percepció visual, no separar els sintagmes, frases curtes, diàlegs destacats de la resta del text, etc.

Aquests criteris d'adequació del text, que es van consensuar amb els mestres, no fan només referència als components gràfics; també hi ha criteris per adequar la gramàtica i el lèxic dels components narratius (títol del conte, estructura narrativa...) i lingüístics per ensenyar als infants. Per exemple: respectar l'ordre habitual de les oracions (subjecte + verb + complements), incorporar paraules que es puguin comprendre i aprendre amb el suport de les imatges, dotar el conte de ritme i entonació fent un correcte ús dels signes de puntuació... Aquests criteris també són orientatius per triar llibres de contes per a parvulari. El conte adequat i il·lustrat es pot trobar al web d'Edu 21, a l'apartat on diu Annex III: Conte (www.edu21.cat/ca/continguts/944). És

un PDF pensat perquè els mestres el puguin projectar a l'aula mentre fan la narració, o perquè imprimeixin les pàgines, les retallin, plastifiquin i ho enquadren tot plegat per construir un llibre que pugui estar a l'abast dels infants.

L'altre element didàctic constant és l'aplicació d'una seqüència didàctica que ordena els processos d'ensenyament i aprenentatge: planificació de la tasca a fer per part de la mestra, realització de sessions de narració i activitats complementàries, i avaluació dels aprenentatges mitjançant pautes i codis. És habitual fer sessions de narració oral en el cicle d'educació infantil, però sovint no se segueix un procés sistematitzat que eviti la dispersió en l'ensenyament. La sistematització de la metodologia és, doncs, un altre punt fort d'aquesta proposta; és el guió que ha de seguir el mestre o la mestra per fer l'aplicació pas a pas, i que pot consultar a l'annex IV del mateix web, on s'explica com i quan fer les narracions en grup, es proposen activitats amb cargols de terra i un terrari perquè els infants aprenguin des de l'experiència, i finalment s'especifica com i amb quins materials (pautes i codis) s'ha de fer l'avaluació dels aprenentatges. Aquest element didàctic també es pot trobar al llibre imprès, però és útil tenir-lo com a document autònom per facilitar la consulta durant la classe. A més d'aquests annexos, que descriuen els elements didàctics constants de la metodologia, a les pàgines web n'hi ha d'altres informatius, que descrivim tot seguit.

Als annexos I i II, trobem les fitxes amb les dades dels dos centres i les característiques comunicatives dels dos grups d'infants triats. Les autores van buscar dues escoles ben diferenciades des del punt de vista lingüístic (l'una havia de comptar amb nens catalanoparlants i l'altra, amb infants provinents de dife-

rents països i que entraven en contacte amb el català per primera vegada) per crear una metodologia apta per a grups amb diversitat lingüística, característica cada cop més estesa a les aules de parvulari de Catalunya.

Els annexos V i VIII recullen la informació estadística dels aprenentatges de llengua i de ciències, respectivament. Es tracta d'un conjunt de taules cadascuna de les quals conté una pregunta de la pauta d'avaluació amb la resposta correcta que s'espera que digui l'infant i el percentatge de respostes correctes, incorrectes i a mitges que va generar aquell requeriment.

L'annex VI, titulat «Creativitat», és un document valuós que conté les respostes que els infants d'ambdues escoles van dir durant l'avaluació dels aprenentatges de llengua quan la mestra els feia una pregunta oberta i ells recordaven el concepte, però no la paraula exacta. Per exemple, a la taula 15, que correspon a la pàgina 10 del conte: «I les herbes... Com estaven les herbes? (mullades): plenes d'aigua (...) brillaven com la purpurina».

Aquest és l'aspecte més significatiu quant a la funcionalitat de la metodologia, perquè els infants no es van limitar a repetir sinó que es van implicar afectivament i emocional envers els personatges i esdeveniments del conte, cosa que va provocar la creativitat lingüística. A partir de les aportacions creatives, les autores van veure que els infants no només havien après llengua i ciències, sinó que també s'ho van passar molt bé durant tot el procés d'aprenentatge. Les autores van decidir emprar aquestes aportacions creatives per fer modificacions al text narrat, perquè així es facilitava l'aprenentatge, ja que eren les seves paraules, les que els infants havien dit.

Vegeu l'Annex VII: propostes de substitucions.

La importància de la metodologia rau en la flexibilitat dels elements didàctics i els criteris, que no només permeten adequar-la a les capacitats comunicatives i lingüístiques de qualsevol grup d'infants, sinó que també poden servir per a l'ensenyament d'altres llengües del currículum (castellà, anglès...). Per a fer-ho, les autores recomanen triar un conte el relat del qual sigui conegut pels infants i seleccionar i consensuar amb els mestres del cicle els components del text a ensenyar.